energie samen

Energie-gemeenschappen: de motor voor verduurzaming van de gebouwde omgeving

Commissiedebat Klimaatbeleid
Gebouwde Omgeving

Position paper – oktober 2026

Position paper Energie Samen – in aanloop naar het commissiedebat Klimaatbeleid Gebouwde Omgeving, 14 oktober 2026.

Kernboodschap

Lokaal ingebedde energiehulporganisaties zoals energiegemeenschappen en bewonersinitiatieven leveren een bewezen effectieve bijdrage aan de verduurzaming van huishoudens. Op veel plekken in het hele land voeren energiegemeenschappen de energiearmoede- en isolatieaanpak voor hun gemeente uit, onder andere in de vorm van collectieve inkoopacties, klus- en fixmaatregelen en de inzet van sleutelfiguren om kwetsbare doelgroepen te bereiken. Ze nemen dagelijks de drempels om aan de slag te gaan met isolatie weg: ze komen achter de voordeur, kennen de buurt en hebben geen commercieel belang.

In Europa wordt deze rol van energiegemeenschappen duidelijk erkend: op 30 april 2026 publiceerde de Europese Commissie het Citizens Energy Package met als onderdeel daarvan een pakket aan aanbevelingen aan lidstaten over energiegemeenschappen. Specifiek voor de gebouwde omgeving roept de Commissie op tot het inzetten van energiegemeenschappen als expliciete partner in de isolatieaanpak en het ondersteunen van lokale overheden zoals gemeenten om kwetsbare huishoudens via energiegemeenschappen te bereiken. De Europese Rekenkamer trekte recent nog een kritische conclusie: het potentieel van energiegemeenschappen in lidstaten wordt nog onvoldoende benut. In dit rapport wordt Nederland in het bijzonder genoemd als voorbeeld.

Tijdens het Commissiedebat Klimaatbeleid Gebouwde Omgeving op 14 oktober debatteert u over de stand van zaken en het nodige beleid om de verduurzaming van de gebouwde omgeving te versnellen. De doelen staan nog ver buiten bereik. Om nu vaart te maken, is het cruciaal om bewoners nu in beweging te brengen, en daar schiet het beleid tekort: bewoners die het zelf niet kunnen organiseren of zelf moeilijk kunnen investeren, of die in een (sociale) huurwoning wonen en daarom van hun verhuurder afhankelijk zijn, komen moeilijk mee. Namens Energie Samen, de landelijke koepel van en voor energiegemeenschappen, geven wij u graag punten mee voor dit Commissiedebat.

Zes oproepen aan de Minister

1. Vraag om een voortgangsupdate over de motie van Kröger en Van Oosterhout: versterk energie- en warmtegemeenschappen door regelingen, middelen en subsidies te bundelen.

2. Blijf de Participatiecoalitie ondersteunen: vraag de minister de korting van het budget terug te draaien en de Participatiecoalitie ook de komende jaren te blijven ondersteunen.

3. Zorg dat iedereen meekomt in de verduurzamingsopgave door een goed georganiseerd Energiehuis met een duidelijke rol voor lokale collectieven: vraag de minister dit in beleid te verankeren.

4. Integreer het Isolatieoffensief in de bredere energietransitie: vraag de minister onderzoek uit te voeren naar de potentie van energiegemeenschappen om energiearmoede doelgroepen mee te krijgen in de bredere energietransitie.

5. Laat NPLV-gebieden en energiearmoedeaanpak via de buurt lopen: vraag de minister om een toezegging om de betrokkenheid van energiegemeenschappen en bewonersinitiatieven te borgen.

6. Meet wat werkt, en geef bewoners zekerheid: vraag de minister de Monitor Energiehuis uit te breiden met het bereik van kwetsbare doelgroepen en de rol van lokale energiehulporganisaties.

Wat is er nodig?

1. Vraag om een voortgangsupdate over de motie van Kröger en Van Oosterhout: versterk energie- en warmtegemeenschappen door regelingen, middelen en subsidies te bundelen.

CE Delft heeft recentelijk onderzoek gedaan naar de potentiële omvang van energiegemeenschappen in Nederland en de voorwaarden die nodig zijn om hun potentie te realiseren. Met de motie van Kröger en Van Oosterhout is de regering al opgeroepen regelingen, middelen en subsidies te bundelen om energie- en warmtegemeenschappen te stimuleren. Vraag de minister om een voortgangsupdate.

Daarnaast is budget nodig om deze motie nu echt uit te voeren. Volgens het recente adviesrapport 'Energie voor iedereen' van de Sociaal-Economische Raad wordt de potentie van lokale initiatieven onvoldoende benut en zijn ze kwetsbaar. Ze hangen af van beperkte, niet-structurele gemeentelijke middelen, en veel regelingen zijn alleen toegankelijk voor individuele huishoudens. De SER stelt structurele financiering voor, bijvoorbeeld in de vorm van een gericht fonds, en wil regelingen openstellen voor kleinschalige collectieve initiatieven. Vraag de minister om op korte termijn een inschatting van het budget te maken, zodat dit met de begrotingsbehandeling van volgend jaar mee kan.

2. Blijf de Participatiecoalitie ondersteunen: vraag de minister de korting van het budget terug te draaien en de Participatiecoalitie ook de komende jaren te blijven ondersteunen.

Afgelopen jaren heeft de Participatiecoalitie bijgedragen aan de verduurzaming van de gebouwde omgeving via lokale initiatieven. Hierop is nu gekort. Vraag de minister dit terug te draaien en voor komende jaren hier weer budget voor te reserveren. De Participatiecoalitie bestaat uit vijf maatschappelijke organisaties, voor en door bewoners: LSA Bewoners, de Natuur en Milieufederaties, Stichting Buurkracht, Klimaatstichting HIER en Energie Samen.

In 2025 zijn er twee onafhankelijke onderzoeken uitgevoerd naar de impact van de Participatiecoalitie. Een impactanalyse door Grant Thornton en een beleidsevaluatie door KWINK groep in opdracht van het ministerie van BZK. Beide onderzoeken concluderen dat de ondersteuning van de Participatiecoalitie aantoonbare meerwaarde heeft voor bewonersinitiatieven en gemeenten in de verduurzamingsopgave. Blijf structureel inzetten op de Participatiecoalitie en blijf deze ondersteunen.

3. Zorg dat iedereen meekomt in de verduurzamingsopgave door een goed georganiseerd Energiehuis met een duidelijke rol voor lokale collectieven: vraag de minister dit in beleid te verankeren.

Met de implementatie van de EPBD IV-richtlijn volgt ook de inrichting van het Energiehuis. Energie Samen ondersteunt de inzet om het Energiehuis zowel te laten voortborduren op bestaande structuren als om aan de voorkant te werken aan standaardisatie en uniformiteit. Tegelijkertijd zien we dat bestaande energieloketten de doelgroepen nog onvoldoende weten te bereiken. We roepen daarom op tot een sterkere verankering van de rol van lokale collectieven in het Energiehuis. Onderzoek van Ipsos wijst uit dat vertrouwen en onafhankelijkheid doorslaggevend zijn voor bewoners om in actie te komen en hun woning te verduurzamen. Daarnaast toont het onderzoek aan dat bewoners bij grotere isolatie- en verduurzamingsmaatregelen sneller geneigd zijn in actie te komen als hun buurtbewoners ook meedoen. Hier ligt dus een duidelijke rol voor en meerwaarde van de collectieve weg.

Vraag de minister hoe zij dit meeneemt in het beleid rondom het Energiehuis. Indien uit de verduidelijking blijkt dat dit geen verplichting wordt voor gemeenten ofwel niet goed genoeg meegenomen wordt, vraag om een toezegging om het beleid zodanig aan te passen dat lokale initiatieven wel een duidelijke rol moeten krijgen in het Energiehuis.

4. Integreer het Isolatieoffensief in de bredere energietransitie: vraag de minister onderzoek uit te voeren naar de potentie van energiegemeenschappen om energiearmoede doelgroepen mee te krijgen in de bredere energietransitie.

Collectief en wijkgericht isoleren verlaagt de kosten én de drempel: via collectieve acties kunnen álle bewoners meekomen in de isolatieopgave. Lokaal ingebedde organisaties zoals energiegemeenschappen spelen hierin een belangrijke rol: ze hebben door hun ervaring en netwerk in de wijken goed zicht op de kwetsbare doelgroepen en op wat er nodig is om hen in de isolatieopgave mee te krijgen. Koppel de energiearmoedeaanpak vervolgens aan de bredere energietransitie in de wijk: wie samen isoleert, maakt vervolgens gemakkelijker de stap richting aardgasvrij, bijvoorbeeld in de vorm van een collectief warmtenet of collectieve acties in wijken aangewezen voor een all-electric oplossing. Het Nationaal Energiearmoede Observatorium (NEO) erkende in een recent observatierapport ook de bijdrage van energiegemeenschappen aan de toegankelijkheid van nieuwe energiesystemen voor huishoudens met beperkte financiële ruimte.

Vraag de minister een onderzoek te laten uitvoeren naar de rol die energiegemeenschappen kunnen spelen in het bestrijden van energiearmoede en het meenemen van deze doelgroepen in de bredere energietransitie.

5. Laat NPLV-gebieden en energiearmoedeaanpak via de buurt lopen: vraag de minister om een toezegging om de betrokkenheid van energiegemeenschappen en bewonersinitiatieven te borgen.

In de 20 NPLV-gebieden woont 15% van alle huishoudens in energiearmoede. Vraag de minister om een toezegging om te borgen dat de lokale allianties energiegemeenschappen en bewonersinitiatieven betrekken bij de besteding van de € 15 miljoen en de nog te verdelen regeerakkoordmiddelen. Zorg dat de stap van energiecoach/-klusser naar echte isolatie gefinancierd is, zodat een eerste bezoek niet bij radiatorfolie blijft.

6. Meet wat werkt, en geef bewoners zekerheid: vraag de minister de Monitor Energiehuis uit te breiden met het bereik van kwetsbare doelgroepen en de rol van lokale energiehulporganisaties.

Vraag de minister de Monitor Energiehuis uit te breiden met het bereik van kwetsbare groepen en de rol van lokale energiehulporganisaties zoals energiegemeenschappen, zodat zichtbaar wordt welke aanpak bewoners werkelijk in beweging krijgt. Zorg daarnaast dat de herijkte isolatiestandaard en ZEB-richtwaarden in begrijpelijke maatregelpakketten landen, zodat energiecoaches bewoners éénduidig kunnen adviseren. Tegenstrijdige adviezen leiden nu tot uitstel.

Over Energie Samen

Energie Samen is de landelijke koepel van energiegemeenschappen. Wij staan voor zeggenschap en lokaal eigendom in de energietransitie: buurten, dorpen en steden bepalen zelf hoe hun energie- en warmtevoorziening eruitziet en worden daar gezamenlijk eigenaar van. In ons position paper *Energiebesparing voor en door de lokale gemeenschap* pleiten we voor het belang van lokale worteling, een integraal en structureel aanbod en langjarige financiering voor energiegemeenschappen om zo de verduurzaming van de gebouwde omgeving te versnellen en alle doelgroepen te bereiken.

Contact: Jeska de Jong (jeska.de.jong@energiesamen.nu)